

בס"ד, י"ד אדר התשפ"ו

מנחות נ"א – שמן במנחת חביתין, מנחת כהן גדול שמת, ותקנות בית דין

שאלות:

1. יוסף התמנה להיות כהן גדול, כמה שמן הוא צריך להביא עם מנחת החביתים שלו?

כמות השמן במנחת חביתין כהן גדול

- הגמרא הביאה ברייתא לסייע לנימוק של **רבא** מדוע מנחת כהן גדול דוחה את השבת, והגמרא ממשיכה לדון בהמשך הברייתא שדורשת את הפסוק "עַל מִחְבַּת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה".
- הברייתא לומדת מהמילה "בִּשְׁמֵן" שיש להוסיף למנחת החביתין יותר שמן מאשר לוג אחד של מנחות רגילות (הגמרא בהמשך לומדת שלכאורה זו מנחת מחבת, למה צריך לכתוב שמן אם לא להוסיף יותר?). הברייתא מנסה לראות מהיכן ללמוד את כמות השמן המדויקת להוספה: האם ממנחת נסכים (שלושה לוגים לעשרון) או ממנחת נדבה (למרות שבמנחת נדבה יש רק לוג אחד לעשרון וזה לא נחשב "תוספת" שמן ביחס למנחת מחבת רגילה – הגמרא תתיר את הקושי זה בהמשך).
- הברייתא לא מצליחה להכריע בלימוד הזה בגלל שמנחת החביתין דומה בארבעה דברים גם למנחת נסכים וגם למנחת נדבה:
 - הדמיון לנסכי התמיד (תבש"ט): שתיהן תדירות, שתיהן באות בחובה (חובה), שתיהן דוחות שבת ושתיהן דוחות טומאה.
 - הדמיון למנחת נדבה (יג"ל): שתיהן באות על ידי יחיד, שתיהן באות בגלל עצמן (לא כנספח לזבח), שתיהן טעונות יין (נסכים) ושתיהן טעונות לבונה.
- בגלל חוסר היכולת להכריע לפי הדמיון, היא מביאה שתי דעות של תנאים:
 - **רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה** לומד מהפסוק עצמו שנאמר במנחת חביתין: "סִלַּת מִנְחָה תַמִּיד" – זה משווה אותה למנחת תמידין (נסכי התמיד), ולכן היא צריכה שלושה לוגים לעשרון.
 - **רבי שמעון** לומד מסברה כמו שהזכרנו שמדובר על תוספת שמן, ולכן הוא לומד ממנחת נסכים שבה התורה ריבתה את השמן. ובתוך קורבנות הנסכים הוא בוחר ללמוד דווקא ממנחת כבשים (שלושה לוגים לעשרון), כיוון שגם היא באה במידה של עשרון אחד כמו מנחת החביתין (בשונה מפרים ואילים שבאים במידות גדולות יותר).
- הגמרא **שואלת** איך בתחילת הלימוד רצינו ללמוד ממנחת נדבה (שיש בה לוג אחד) אם המילה "בשמן" באה להוסיף יותר? והגמרא מביאה שלושה תירוצים:
 - **אביי אומר:** שהברייתא נשנתה על ידי מספר תנאים שונים. **רבי שמעון** הוא זה שלומד מהמילה "בִּשְׁמֵן" שיש להוסיף יותר שמן. אבל מי שהציע ללמוד ממנחת נדבה הוא **רבי ישמעאל**, כיוון שהוא לא לומד מהמילה "בשמן" שצריך להוסיף יותר; לכן הוא בודק בסברה כמה שמן צריך לתת, ובסוף הוא מכריע מהפסוק "סלת מנחה תמיד".

- **רב הונא בריה דרב יהושע** אומר: שכל הברייתא היא בשיטת **רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה**. שמסתפק האם המילה "בְּשִׁמְן" באה לרבות שמן, או שבלעדיה היינו חושבים שהיא בכלל בלי שמן (כמו מנחת חוטא) ומה שכתוב "מחבת" בא רק לציין את הכלי. בסוף הוא מכריע מהפסוק שצריך שלושה לוגים.
 - **רבה אומר**: שכל הברייתא היא כשיטת **רבי שמעון**. שסובר שהמילה "בְּשִׁמְן" מוסיפה שמן יותר מלוג. ניסיון הלימוד ממנחת נדבה הובא רק בסגנון של "אילו לא נאמרה המילה בשמן יכולתי ללמוד ממנה", אך מכיוון שהלימודים בסברה לא מכריעים, דורשים את המילה "בשמן" להוספה, ומשווים למנחת נסכים של כבשים.
2. מתי הכהן הגדול נפטר ולא מינו כהן אחר, מי אחראי לממן בינתיים את מנחת החביתין?

מנחת כהן גדול שמת

- המשנה מביאה מחלוקת במקרה שכהן גדול הקריב מנחת חביתין בבוקר ומת, ועדיין לא מינו כהן גדול אחר במקומו. מאיזה תקציב מביאים את המנחה של בין הערביים:
 - **רבי שמעון** אומר: שהמנחה נקנית מכספי הציבור (מתרומת הלשכה). והברייתא מסבירה את הלימוד שלו:
 - הוא דורש את המילים במנחת חביתין "חַק עוֹלָם" בפסוק "וְהִכֵּהוּ הַמְּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבְּנֵי וַעֲשֵׂה אֹתָהּ חַק עוֹלָם לְדֹ כָּלִיל תִּקְטֹרֶת" – "של עולם", כלומר משל ציבור.
 - מהמילים "כָּלִיל תִּקְטֹרֶת" הוא לומד שהמנחה מוקרבת כולה ולא בחצאין (לפי הפירוש השני ברש"י).
 - **רבי יהודה**: חולק ואומר שהמנחה נקנית מכספי היורשים של הכהן הגדול שמת. והברייתא מסבירה את הלימוד שלו:
 - הוא לומד מאותו פסוק מהמילה "מִבְּנֵי" שהאחריות לממן את המנחה עוברת לבניו (ליורשים).
 - המילה "אֹתָהּ" מלמדת שהיא צריכה להיות שלמה (עשרון שלם) ולא בחצאים.
- שניהם כאמור מודים שכל עוד אין כהן גדול חי שמקריב, המנחה קריבה כשהיא שלמה עשרון שלם בבוקר ועשרון שלם בערב ולא בחצאים.
- הגמרא שואלת על רבי יהודה: שהפסוק שהוא דרש ממנו שהמנחה באה מהיורשים ("וְהִכֵּהוּ הַמְּשִׁיחַ..."), נדרש בברייתא אחרת לעניין אחר! הברייתא דנה בפסוק אחר "זֶה קֶרְבַּן אֶהְרֹן וּבְנָיו... בַּיּוֹם הַמְּשַׁח אֹתוֹ", ולומדת ממנו שכל כהן גדול או הדיוט) מביא מנחה ביום שהוא מתחיל לעבוד ("מנחת חינוך").
- הברייתא מבררת האם המילה "בְּנָיו" מתייחסת לכהנים הדיוטות או לכהנים גדולים שיחליפו את אהרון? ומסיקה שמכיוון שכתוב בפסוק 'שלנו' "וְהִכֵּהוּ הַמְּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבְּנֵי" – הרי שכהן גדול כבר מוזכר בפירוש. לכן, המילה "בְּנָיו" בפסוק הראשון חייבת להתייחס לכהנים הדיוטות (למנחת חינוך שלהם). ואם כן השאלה חוזרת כיצד **רבי יהודה** משתמש באותו פסוק ללמוד לגבי יורשים של כהן גדול שמת שמביאים מנחת חביתין?

■ הגמרא מתרצת **שרבי יהודה** לומד מהמילה "מבניו" (עם המ' שמשייכת) שני דברים: גם שכל כהן גדול שיעמוד יביא מנחה, וגם שבמקרה מוות המנחה באה מהיורשים (מבניו).

○ והגמרא מבררת גם מה כל תנא לומד מהלימוד של חבירו:

■ **רבי שמעון** לא לומד את הצורך בהבאת עשרון שלם מהמילה "ומחציתה" (כפי שלמדנו בדף הקודם), כי הוא לא דורש את ו' החיבור. לכן הוא לומד מהמילה "אתה" כדי שהכהן החדש מביא עשרון שלם חדש.

■ **רבי יהודה** לומד מהמילים "חק עולם" שזו מצווה לדורות. ומהמילים "כליל תקטר" לומד גזירה שווה ("כליל-כליל"): שגם במנחת כהן הדיוט וגם במנחת כהן גדול קיימת מצוות עשה שהן יישרפו כליל ("יעשה"), וגם מצוות לא תעשה שאסור לאכול מהן ("לא תאכל"). למרות שבכהן הדיוט נאמר בפירוש הלא-תעשה ובכהן גדול נאמר העשה, הגזירה השווה מלמדת שבשניהם עוברים על שני האיסורים.

3. האם מותר להשתמש באפר פרה אדומה לרפא מחלת עור?

תקנות בית דין: מנחת כהן שמת ומעילה באפר פרה

○ הגמרא מקשה על **רבי שמעון**: מצד אחד הוא דרש מהפסוק ("חק עולם") כלומר דין תורה, שהמנחה של כהן גדול שמת באה מתרומת הלשכה. מצד שני, במשנה במסכת שקלים הוא מונה את זה כאחד משבעה דברים ש"תקנו בית דין".

○ **רבי אבהו** מתרץ שהיו שלבים בתקנה, אמנם דין תורה הוא: שהמנחה באה מהציבור.

■ תקנה ראשונה: אבל **חכמים** ראו שקופת הלשכה מתדלדלת (בגלל ריבוי כהנים גדולים רשעים שהתחלפו כל שנה), ולכן תקנו שהיורשים ישלמו על המנחה.

■ תקנה שנייה: אבל **כשחכמים** ראו שהיורשים מתרשלים ולא מביאים את המנחה, ביטלו את התקנה הקודמת והחזירו את המצב לדין תורה המקורי – שהציבור משלם.

○ מעילה באפר פרה אדומה: **רבי שמעון** בברייתא מזכיר תקנה נוספת של בית דין – שאין דין "מעילה" (איסור הנאה מהקדש) באפר של פרה אדומה.

○ והגמרא מקשה: הרי גם כאן זה דין תורה מפורש! כתוב בפרה "חטאת היא" – חכמים דרשו שהמעילה קיימת בפרה עצמה, אבל באפר שלה אין דין מעילה. שוב למה **רבי שמעון** קורא לזה תקנת בית דין?

○ **רב אשי** מתרץ שגם כאן היו שלבים, באמת דין תורה הוא: שאין מעילה באפר.

■ תקנה ראשונה: אבל **חכמים** ראו שאנשים מזלזלים באפר ומשתמשים בו לצרכים רפואיים (לריפוי פצעים), ולכן הם גזרו שיש בו דין מעילה כדי לשמור על כבודו.

■ תקנה שנייה: אבל **כשחכמים** ראו שאנשים נמנעים מלהיטהר מטומאת מת (במקרים של ספק) כי הם פחדו להיכשל באיסור מעילה באפר. ביטלו **חכמים** את הגזירה והחזירו את הדין למקורו – שאין מעילה באפר.